

Dolors

—Dolors, amor meu, agafa tot el que puguis, el que pensis que ens pot fer falta. Mira també entre els objectes de la mare, segur que hi trobes alguna cosa. Algun abric, què sé jo, tu mateixa, pensa, amor meu, pensa... farà fred, Dolors, molt de fred. Posa-hi tot el que puguis, aquí. Alguna flassada, mitjons gruixuts, roba que abrigui.

La seva veu és ordre i prec. Dempeus al costat de la porta m'atansa dues maletes de fusta que amb prou feines aconsegueixo obrir i se'n va. No m'ajudarà. Sembla enfeinat, però sé que no n'està. Està aterrit, mig mort de por, com jo mateixa, desbordat per la nostra presència i sol, mortalment sol. Fuig de mi, no em vol mirar als ulls i reconèixer-hi la seva incapacitat, la pròpia feblesa i l'espant. Ell tampoc no sap què ha de fer ni per on convindria començar. Jo no pregunto, no convé. Sé que molts altres, amics, veïns i algun parent, van creuar la frontera ja fa dies. Centenars de persones s'escapen a França amb el poc que poden arrossegar abans que els feixistes entrin a la ciutat. El pare treu el cap per la porta i em torna a advertir:

—Pensa que farà molt de fred. Agafa jaquetes, bufandes, tot el que se t'acudeixi. I sabates amb soles de les bones.

Sabates amb soles de les bones! Si em quedessin ganes de riure... Sembla ignorar que la pluja ja traspassa totes les nostres sabates que fa dies vam reforçar amb cartrons. Tampoc no recorda que cap de les nostres jaquetes, si és que ens queda alguna peça digna d'aquest nom, no ens pertany. Obro l'armari on la mare desava la roba i ho llenço tot damunt del llit. Em sento tan perduda que no aconsegueixo decidir-me. La por d'equivocar-me em paralitza i sento que em costa respirar, com si les peces que fan olor de pols i de dies passats em robessin l'aire. Les arnes han fet malbé algunes coses, però podré aprofitar-ne l'abric. Les seves sabates planes també ens faran servei i, amb una mica de sort, alguns dels seus vestits de llana. Trobo peces de roba fina, dues bufandes, una jaqueta vermella molt gruixuda, que es va fer ella mateixa, tres parells de mitges de llana i roba interior que decideixo ficar en una de les

maletes.

Repasso un per un tots els armaris, obro els calaixos i saquejo fins al darrer racó buscant roba d'abric que pugui aprofitar. Fa mesos que no hem comprat res i tot em sembla massa petit i massa trencat. He d'escollir i ho faig. El meu germà em passa per entremig de les cames, se'm penja dels braços i em pregunta un cop i un altre perquè ho regiro tot. Li demano a crits que em deixi en pau, li repeteixo que estic enfeïnada, li prego pel que més vulgui que em deixi tranquil•la. Sé què és el que més voldria, però ja ho ha perdut. I això, per molt greu que em sàpiga, no té remei.

Abaixo la mirada i intento esborrar les meves darreres paraules. No vull que el fereixin. Ha d'entendre que no puc jugar. Vol saber el perquè de tot aquest desordre, li estranyen les presses, l'agitació sobtada dels rostres i de les veus, i el gest ombrívol del pare.

Pregunta cap a on anem i jo no puc explicar-li que tenim per endavant un camí llarg i fred, que després de fer uns quilòmetres en automòbil haurem d'esperar hores i que potser, si la sort ens acompanya, ens podrem salvaguardar en algun país del qual amb prou feines en sabem res i on, això ens han assegurat, el corrent elèctric il•lumina les cases puntualment cada vespre. Un país on no sonen les alarmes ni t'obliguen a sortir corrents a mitja nit, pelada de fred i angoixa, camí del refugi. No li puc parlar de la misèria que ens espera, ni del terra dur de les quadres en què haurà de dormir, ni de la indiferència que trobarà, massa sovint, clavada a les mirades, ni de les veus irades i arrogants que no aconseguirà entendre.

No puc explicar-li, perquè encara no ho sé, que allà passarem la resta de l'hivern i gairebé tota la primavera fins que, enxubats, exhausts i amarats de suor creuarem entre vòmits l'oceà en un vaixell que semblarà el ventre immens d'una balena i que pudirà a peix podrit. Voldria tranquil•litzar-lo, acotxar la seva por i la meva. Però no puc, encara que volgués, parlar-li dels dofins que tindrà l'oportunitat de descobrir engrescat des de la coberta, ni de l'extensió infinita i màgica de l'oceà, ni d'una terra nova, ni de...

—Potser la mare ens està esperant —diu el meu germà en veu baixa, tot i que afirma un i mil cops que entén que la mare ha mort i que no ha d'esperar que torni.

Ofès pel meu silenci i l'evident mal humor, surt de l'habitació i em crida des del

passadís:

—Quan tornem a casa no et deixaré dormir amb mi.

Callo, no tinc temps ni ganes de discutir, ni de perdre'm en vagues explicacions que no li vull donar. En Joaquim sent una por imprecisa de trobar-se sol, però està creixent molt de pressa i ha après a negar moltes coses, a explicar sempre les veritats a mitges i a arrapar-se cegament a les pròpies mentides: les beneïdes mentides que li serveixen per sobreviure. Encara sort, penso. Sap prou bé que cada matinada, completament adormit malgrat els molts fantasmes que es conjuren per pertorbar-li el son, reclama somicant la meva presència. No ignora que travesso el passadís descalça i morta de fred i que m'escolo en el seu llit, massa estret i massa dur, i l'abraço en silenci perquè no es desperti. Els seus llençols, encara més freds que els que acabo d'abandonar, ens acullen fins que arriba l'endemà i, amb l'endemà, més fred, més gana i més por.

De vegades, en la fosca de la seva habitació, li xiuxiuejo paraules dolces, o simplement repeteixo, en veu molt baixa, el seu nom, com feia ella.

—Joaquim, videta meva. Quimet, amor. No tinguis por. Quimet, tresor meu. No has de témer res, Quimet.

És llavors quan, de tant en tant, mentre em prem la mà o m'acarona els cabells, el meu germà em diu: mare.

La Isabel observa tots els meus moviments, està tensa i espantada, detesta els canvis, les sorpreses, encara fuig —als dotze anys— dels desconeguts i abaixa la mirada per no sentir-se obligada a encetar una conversa amb ningú. La seva timidesa és malaltissa, com el seu silenci i la tristesa insondable dels seus ulls d'òrfena. Amb la mà a l'escot, acarona amb els dits llargs i molt prims una medalleta daurada, regal de l'àvia, amb la figura d'una verge jove que protegeix amb els braços un nen. Penso que ella desitja ser aquest nen, un nadó confiat que veu passar les hores entre els braços de la mare. La reconforta aquesta imatge grata, tranquil·litzadora, una estampa pròpia del paradís infantil que la Isabel ha perdut per sempre, entre crits, bombes i desolació. Fa ulleres, sempre fa ulleres al voltant dels ulls, com per subratllar l'aflicció. Si m'aturo a pensar, i no vull ni puc fer-ho, l'únic que sé d'ella és que està afligida.

Torna a desar, després de plegar-les maldestrament, cadascuna de les peces de roba que rebutja a l'interior dels calaixos i acarona amb la mà, altre cop, la

medalla que l'acompanyarà tota la vida. La seguretat que reclama a crits la troba en una disciplina sense interrogants, sense esclatxes, sense aire. No pregunta. Em mira. Confia en mi, m'obeeix, necessita fer-ho. Sóc, i ho sé, el més semblant a la seva verge-mare. El seu silenci és la manera que té de dipositar-me a les mans tot el que li queda, els dies que han d'arribar. No serviria de res dir-li que no tornarem mai a aquesta casa i que res del que hi quedi, a dins, serà nostre d'aquí a unes hores. Que no importa gens si la roba vella que no podem conservar es queda per terra o arrugada al fons d'un calaix.

La Isabel és creient, com l'àvia. Resa tota sola, quasi amagada, cada nit, i plora amargament per no haver rebut la comunió en un temple. Creu, pobreta, que està en pecat. Sor Isabel, com li diu mon pare, sempre té les llàgrimes recollides entre les parpelles, preparades a les vores dels ulls, i només de tant en tant inicia una conversa. Respon educadament quan li pregunten, és cert, com també ho és que, sovint, el seu fill de veu a penes permet que se li entenguin les paraules. La Isabel no vol anar-se'n, no vol conèixer altra gent, ni contemplar altres paisatges que no siguin les parets d'aquesta casa, l'única en què creu poder viure. Més enllà, l'infern del desconegut.

Està terroritzada, emmudida, paralytzada per una por que es va dipositar, fa uns mesos, sobre el seu pit i que l'obliga a respirar molt de pressa, com si s'hagués d'ofegar.

—Que vindrà, l'àvia? —em pregunta, armant-se de valor, mentre acarona amb la punta dels dits el rostre de la verge, en un gest breu que ben aviat esdevindrà automatisme.

—No, es queda amb l'oncle Àngel. Al cap i a la fi, és el seu fill. Fins i tot els feixistes tenen mare, no ho oblidis. L'àvia és massa gran per viatjar i amb ell no ha de témer res. Ja saben de quin peu calcen. No es fan mal entre ells. L'àvia estarà bé, millor que tu i que jo, en pots estar ben segura. No pateixis per ella. A més, pensa que pregarà per tu.

La Isabel, que ha crescut al costat de l'àvia Roser, no en sap res, de filiacions polítiques ni de compromisos ideològics. No sap que l'oncle Àngel, el fill preferit, la prolongació de l'àvia, és el mossèn d'un poble proper i que la protegirà. Desconeix que l'àvia, contrària a la República i als seus "aldarulls", no ha de témer res de les tropes que són a punt d'ocupar la ciutat devastada.

La meva germana odia la guerra per tot el que li ha robat, perquè ha perdut la infantesa entre refugis i alarmes, entre anades i vingudes misterioses i entre confuses i contínues venjances. Detesta intensament la guerra perquè ho ha desgavellat tot, perquè li ha dislocat definitivament el món i perquè l'ha obligada a créixer fora de temps. I sobretot odia la guerra perquè la guerra, en forma de metralla incrustada al ventre i a les cames, s'ha endut la mare. Primer se li va endur la sang, vessada enmig del carrer, per arrabassar-li, uns instants després, fins el darrer alè. La Isabel es va quedar allà, paralizada davant d'un portal tancat a l'interior del qual no van poder accedir. A tocar del cos inert de la mare, que li va fer de recer. Desemparada i sola vora la mare estesa a terra, que ja li havia deixat anar la mà.

Tanco com puc les maletes que semblen a punt de rebentar i intento moure-les a empentes fins al menjador. La Isabel se m'apropa i n'arrossega una, la més petita, amb totes dues mans. El pare espera, assegut a la taula, amb el cap cot repenjat a la mà. Al costat, sobre la taula gran de caoba, descansa una bossa enorme de roba, un sac negre i atapeït el contingut del qual desconec. Era de la mare, l'usava quan sortíem a menjar al camp.

“Hi cap el món sencer —deia— i amb tanta criatura no se sap mai el que podràs necessitar.”

El pare sembla, com sempre, absort, intensament concentrat en pensaments eteris, en projectes fantàstics per l'avenir. El món sencer, repeteix per dins. Aixeca la mirada i intenta somriure.

—No trigaran a venir —diu, i torna a abaixar la vista—. Espero que aquest trasto aguanti.

M'assec al seu costat i espero l'amic del pare que ens ajudarà a abandonar el país.

Encara no sé que, enmig d'un oceà infinit, naufragarà per sempre el meu nom, Dolors.

Obra traduïda al català per Judit Pujadó